

TÜRK SİYASETİNDE SIRA DIŞI BİR DENEME: GÜDEN PARTİSİ*

AN EXCEPTIONAL TRIAL IN TURKISH POLITICS: GÜDEN PARTY

MERYEM ORAKÇI**

ÖZ

1945 yılında çok partili hayata geçiş ile birlikte Türk siyaseti oldukça hareketli bir döneme girmiş ve ilk beş yıl içerisinde yirmiden fazla siyasi parti kurulmuştur. Bu partilerden biri henüz 1945 yılında girişimde bulunmuş olup ancak 1951’de kurulabilen Güden Partisidir. Kuruluş yeri İstanbul olan parti adını kurucusu Halil Güden’den almıştır. Başta İstanbul ve Edirne olmak üzere tüm Türkiye için bir takım projeler üretmiş olan Halil Güden, özellikle ülke ekonomisi üzerinde yine kendi soyadını taşıyan yenilikler yapılması gerektiğini savunmuştur. Gümrük komisyonculuğu ile uğraşan Güden, aynı zamanda kendisi gibi tanınmayan, siyasi ve maddi destekten mahrum kişiler için bir cemiyet kurma fikrini ısrarla sürdürmüştür. Herhangi bir siyasi eğilime sahip olmayan Güden Partisi kısa ömürlü olmuş ve kurulduğu yıl kapanmıştır. Ancak Halil Güden, partisi kapandıktan sonra da özellikle basın yoluyla projelerini anlatmaya çalışmış, sesini duyurmak ve gündeme gelebilmek için dönemin siyasi isimlerini kızdıracak bir üslup kullanmıştır. Çok partili hayata geçişin ardından kurulan kısa ömürlü ve seçmen desteğinden yoksun partiler, bilinen büyük siyasi partiler gibi kitleleri kendine çekememiş ve Türk siyasetine yön verecek etkiye sahip olmamışlardır. Buna rağmen bu partilerin Türk demokrasi hayatının gelişimini besledikleri muhakkaktır. Bu çalışmada da kurucusu, kuruluşu ve fikirleri ile Türk siyasi tarihinin en sıra dışı denemelerinden biri olduğu anlaşılan Güden Partisi, bizzat kurucusunun kaleme aldığı yazılara dayanılarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çok Partili Hayata Geçiş, Güden Gazetesi, Güden Partisi, Halil Güden, Siyasi Parti.

ABSTRACT

Along with the transition to multi-party life in 1945, Turkish politics entered a pretty dynamic period and more than twenty political parties were established in the first five years of the period. One of these parties is the Güden party which was attempt to be founded in 1945, but can hardly be established in 1951. The party, which was founded in Istanbul, was named after with its founder Halil Güden. Halil Güden who has produced a number of projects for Turkey especially Istanbul and Edirne, supported the innovations which bears his surname should be made especially regarding the economy of the country. Güden, who was engaged in customs brokerage, also supported the idea of establishing a society for people who were not known and were deprived of political and financial support like himself. Güden Party, which did not have any political affiliation, was short-lived and was closed the year in which it was founded. However, after his party was closed, Halil Güden tried to explain his projects especially through the press and adopted a style that would annoy the political names of the period in order to make his voice heard. The short-lived parties that lacked voters support in the period of the transition to multi-party life were not able to attract the masses such as the common big political parties and had no influence on shaping the Turkish politics. Nevertheless, it is certain that these parties nurtured the development of Turkish democracy. In this study, Güden Party along with its founder, founding process and its ideas which constitute one of the most extraordinary experiments in Turkish political history will be discussed by focusing on various articles of its founder, Halil Güden.

Keywords: Güden Newspaper, Güden Party, Halil Güden, Political Party, Transition to Multi-party Life.

* Bu metin, 11-14 Mart 2020 tarihlerinde Edirne’de düzenlenen “Türkiye Büyük Millet Meclisinin Açılışının 100. Yılı: Osmanlı’dan Cumhuriyete Türkiye’de Demokrasi” sempozyumunda sunulan yayımlanmamış bildirisinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

** Dr., Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, orakci@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2264-6032.

Extended Abstract

After the World War II, great changes took place in Turkey's political life. The economic policy implemented during the war caused reactions against the Republican People's Party (CHP), which was the only political party of the period. However, the loss of the war by the countries governed by a single party and the victory of the multi-party democratic countries constituted external reasons for new political steps intended for democratization in Turkey. Immediately after the conference held in San Francisco in April 1945 in order to establish the post-war order, high-level statements were made regarding the transition to multi-party life. In the same days, the opposition, which became evident within the ruling party in Turkey, took courage from these statements and raised its voice. This opposition, which left the Republican People's Party (CHP) and founded the Democrat Party within a year, would confront the ruling party as a great force. However, before the Democrat Party, the National Development Party, the first political party that heralded the transition to multi-party life, was born in July 1945. More than twenty political parties were established in the following process. But these parties could not get the support of the public, could not participate in the elections and were closed or closed in a short time. It is clear that, although the Democratic Party, which became a prominent political force as a result of the transition to multi-party life, even after coming to power, Turkish politics experienced a great liveliness.

One of these political parties was the Güden Party, which drew attention with its founder and name. Halil Güden, an ordinary citizen, saw the transition to multi-party life as an opportunity and wanted to establish his own party. Güden, who was a custom broker, started to produce projects such as re-planning the cities, changing the money and tax system, establishing a society for young entrepreneurs since 1938. He presented these projects to the Presidency, Prime Ministry and Governorships. Receiving negative responses did not discourage him, and he tried to make his voice heard through the letters he sent to the press. He acted immediately after encouraging statements were made for the establishment of new political parties in 1945. He attempted to found his party in the same days as the National Development Party, which was the first political party founded in 1945. However, this initiative was blocked in the number of founding members and the party idea could not be achieved at that time.

After meeting the required conditions, he founded the Güden Party, which he gave his last name, on July 14, 1951. Güden founded a system of thought called "Güdenizm", again based on his surname, and published a newspaper called Güden. Güden Party recognized the CHP as the central party, but wanted to take an active role in economic policy. He wrote down all his principles regarding the economy in detail in the newspaper Güden. At the same time, he established a society called the "Invention Home Society" and aimed to support Turkish inventors with it. Güden, who founded his party in Istanbul, also explained his projects on the construction and transportation of Istanbul. Just as the party was a leader oriented party, only Halil Güden's name can be found in the newspaper. All the articles were written by him and he even made interviews with himself. In addition to conveying his ideas in his newspaper, Güden used a sarcastic tone towards the politicians and bureaucrats of the period, and as a result, he was arrested. His party was also closed the year it was founded, so both the party and the newspaper had a very short lifetime.

However, Halil Güden continued to define himself as the chairman of the Güden Party and he explained his projects through the press even after his party was dissolved. He wrote letters targeting the political figures of the period in order to make his voice heard and to be on the agenda. He especially criticized Istanbul Governor Fahrettin Kerim Gökay, but while doing this, he tried to explain his projects about Istanbul. Carrying his sarcastic and pointed style in his own newspaper to the national press, Güden also tried to exist in politics with his candidacy for independent parliamentarians. Despite all his efforts, Güden, who was a candidate in the 1957 elections, could not escape the same end as the other parties and politicians that were established.

In this study, it has been tried to look closely at Güden Party and its founder Halil Güden, one of the parties that disappeared in a short time. In the framework of his own books, articles and letters to the national press, the development of Güden's idea of founding a party and his efforts to have the political power to implement his projects will be explained. Although the Güden Party does not have the influence to direct Turkish politics, it is important that it is a outcome of Turkey's transition period to a multi-party system.

Giriş

Türkiye, II. Dünya Savaşı sırasında sınırlarına kadar dayanan savaştan kendini koruyabilmiş ancak ülke içerisinde yaşanan olumsuzluklar, savaş sonrası siyasi gelişmeler için bir *kuluçka dönemi* olmuştur.¹ Öncelikle savaş sırasında uygulanan ekonomi politikaları halk arasında ülkeyi yöneten tek parti olan Cumhuriyet Halk Partisine yönelik bir hoşnutsuzluğun doğmasına yol açmıştır. Savaş başladığında bir milyon erkek silah altına alınmış, iktidar artan bu askeri masrafları karşılamak zorunda kalmıştır.² Savunma ihtiyaçlarının karşılanması, ekonomik olarak hayatta kalabilmek için sık sık Merkez bankasına başvurmuştur. Bu da enflasyon oranını yükseltmiş, fiyatlar artmış, hayat pahalılığının egemen olmasının yanı sıra ürün yokluğuna neden olmuştur.³ Benimsenen askeri seferberlik politikası tarıma ve özellikle buğday üreticilerine zarar vermiştir. Tüm fiyatlar artarken çiftçiye ödenenin aynı kalması küçük köylüyü CHP'den uzaklaştırmıştır.⁴ Spekülatif kazançların artmasıyla doğan "savaş zenginleri" savaş dönemi ekonomisinin bir başka yönünü oluşturmuştur. Varlık Vergisi, Toprak Mahsulleri Vergisi gibi vergilerle bu haksız kazanımlar hazineye aktarılmaya çalışılmıştır. Ancak devletin bu önlemleri bekleneni vermemiş, güven ortamını zedelemiştir.⁵

Öte yandan II. Dünya Savaşı boyunca Müttefik Devletler ve Mihver Devletler arasında denge politikası izlemeye çalışan Türkiye, Yalta Konferansıyla birlikte bu politikadan vazgeçmek zorunda kalmıştır. Savaş sonrası dünya düzeni için toplanan konferansta 1 Mart 1945 tarihine kadar Mihver Devletlere savaş açan ülkelerin Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kurucu üyeleri olacağı kararı alınmıştır.⁶ Bunun üzerine Türkiye 23 Şubat 1945'te Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir. Türkiye'nin müttefiklere yaklaşma çabasına karşın Sovyetler Birliği; Almanların Rusya saldırısı öncesi Türkiye'yle yaptığı ittifak, Türk ordularının bu esnada Doğu Anadolu'ya kaydırılması, Rusya'ya yardım götüren gemilerin Boğazlardan geçişine izin verilmemesi, Türkiye'nin savaşta Almanya'yla ticari ilişkileri ve ancak müttefik zaferi kesinleştikten sonra Mihver'e savaş açması gibi gerekçelerle Türkiye'ye karşı düşmanca bir tutum izlemeye başlamıştır.⁷ 19 Mart 1945'te 1925 yılından beri geçerli olan Türk Sovyet Tarafsızlık ve Saldırmazlık Paktını bozmasıyla bu tutumunu keskinleştirmiştir.

Savaş sonrası Avrupa'da demokratik olmayan yönetimlerin sona erip Birleşmiş Milletlerin kurulması ve Türkiye'nin de örgüte üye olması çok partili hayatın en güçlü dış etkeni olmuştur. Demokrasi kavramı üzerine kurulan Birleşmiş Milletlerin tek partili şekilde yönetilen bir üyesinin olmasının hoş karşılanmayacağı düşünülmüştür.⁸ Aynı zamanda Türkiye bahsi geçen Sovyet tehdidine karşın Batılı Devletlerle yakınlaşmak istemesi demokrasiye geçişi teşvik eden bir başka gelişme olarak ortaya çıkmıştır.⁹

Çok partili hayata geçişte etkili olan dış gelişmelere paralel olarak içeride muhalefetin canlandığı görülmektedir. Mayıs 1945'te mecliste görüşülen Çiftçi Topraklandırma Kanunu bu süreçte bir dönüm noktası olmuştur. Topraksız veya az topraklı köylülere yeterince toprak vermek, arazilerin belirli kişilerde toplanmasını önlemek, ülke topraklarının sürekli işlenmesini sağlamak amaçlarını taşıyan bu tasarı görüşmeleri sırasında iktidar partisi içindeki muhalefet öne çıkmıştır.¹⁰ Büyük toprak sahibi muhalif milletvekilleri mülkiyet hakkına vurgu yaparak, şahsi mülkler yerine devlet topraklarının dağıtılmasını savunmuşlardır.

Aynı günlerde arka arkaya yapılan üst düzey açıklamalar bu muhalefeti destekler mahiyette olmuştur. San Francisco'da, Birleşmiş Milletlerin kuruluşu için yapılan toplantıda bulunan Dışişleri Bakanı Hasan Saka, yabancı basına verdiği demeçte "*Cumhuriyet rejimi, siyasi bir müessese olmak sıfatı ile modern demokrasinin yolu üzerinde azimle gelişmektedir. Anayasamız, en ileri demokratik anayasalar ile mukayese edilebilir ve başkalarını da çok geride bırakır... Her demokrat tezahürü, harpten sonra Türkiye'de de gelişecektir*" diyerek çok partili hayatı işaret etmiştir.¹¹ Cumhurbaşkanı İsmet İnönü de 19 Mayıs 1945'te "... Memleketimizin siyasi idaresi; Cumhuriyetle kurulan halk idaresinin her istikamette ilerlemeleri şartlarıyla, gelişmeğe devam etmiştir. Harp

¹ Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1990, 65.

² Savaş yıllarında savunmaya ayrılan bütçe, giderlerin % 57,7'sini oluşturmuştur. Bkz: Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1993, 207.

³ Ahmet Yeşil, *Türkiye'de Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001, 34.

⁴ Çağlar Keyder, *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2013, 141.

⁵ Taner Timur, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1991, 25.

⁶ Hüner Tuncer, *İsmet İnönü'nün Dış Politikası (1938-1950) İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye*, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2012, 156.

⁷ Edmund Weisband, *İkinci Dünya Savaşı'nda İnönü'nün Dış Politikası III*, Çev. M. Ali Kayabal, İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 2000, 114.

⁸ Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*, Ankara: İmge Kitabevi, 2004, 446.

⁹ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Türkçesi: Ahmet Fethi, İstanbul: Hil Yayın, 2007, 26.

¹⁰ Yeşil, *Türkiye'de*, 45

¹¹ Kadri Unat, *Durmayalım Düşeriz! İktidardan Muhalefete CHP'nin Seçim Propagandaları*, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2016, 191.

zamanlarının ihtiyatlı tedbirlere lüzum gösteren darlıkları kalktıkça, memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde hüküm sürecektir...” sözleriyle aynı doğrultuda bir konuşma yapmış, savaşın bitmesiyle demokratik adımların atılacağı sözünü vermiştir. Tüm bu açıklamalar Çiftçi Topraklandırma Kanunu görüşmeleri sırasında muhalefetin sesini yükseltmesine cesaret vermiştir.¹²

Bu gelişmeler iktidar partisi içerisinde bir muhalefet partisi çıkacağına işaret etse de, Temmuz 1945'te ünlü işadamı Nuri Demirağ Milli Kalkınma adını verdiği partiyi kurmak için içişleri Bakanlığına başvurmuş, yaklaşık iki buçuk ay içinde gerekli izni almıştır.¹³ Devletçiliğe karşı çıkan ve ülke kalkınmasının ancak liberal bir ekonomik düzenle sağlanacağını düşünen Demirağ'ın bu girişimi,¹⁴ iki başarısız geçiş denemesinin ardından çok partili hayatı müjdeleyen ilk siyasi parti olmuştur. Bununla birlikte Türk siyasetini canlandıracak bir varlık gösterememiştir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 1 Kasım 1945 tarihinde meclisin açılışı sırasında yaptığı konuşmada daha etkili girişimlere ihtiyaç duyulduğunu dile getirmiştir:

“Bizim tek eksiğimiz hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olmaması bir talihsizliktir. Fakat memleketlerin ihtiyaçları sevgiyle hürriyet ve demokrasi havasının tabii işlenmesi sayesinde başka siyasi partilerde kurulması mümkün olacaktır.”¹⁵

Kuvvetli bir muhalefet partisi, Çiftçi Topraklandırma Kanunu görüşmeleri sırasında belirginleşen isimlerin CHP'den ayrılmalarıyla ortaya çıkmıştır. Muhalifler, kanunun kabulünden sonra seçimlerin serbest yapılması, meclisin hükümeti denetlemesine izin verilmesi ve parti tüzüğü ve kanunlardaki antidemokratik kısımların düzeltilmesini içeren bir önerge hazırlamışlardır. “Dörtlü Takrir” adı verilen önergeyi 7 Haziran 1945'te parti yönetimine sunan Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan partiden ihraç edilmiş, Celal Bayar ise istifasını sunarak partiden ayrılmıştır.¹⁶ Bu isimlerin 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'ni kurmalarıyla birlikte, iktidarın karşısına kuvvetli bir muhalefet partisi çıkmıştır. Demokrat Parti'nin kuruluşunun ardından iki parti arasında çeşitli kanunlardaki özgürlükleri kısıtlayan kısımlar tartışmaya açılmıştır. Bunların sonucunda siyasi partilerin kurulmasının önünde en büyük engellerden biri olan Cemiyetler Kanununun sekiz maddesi değiştirilmiştir.¹⁷ Bu gelişmenin ardından 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı sonrasına benzer bir canlılık ortaya çıkmış ve yirmiden fazla siyasi parti kurulmuştur.¹⁸ Parti tüzüklerine bakıldığında kendilerini merkez sağ, merkez sol, sosyalist, milliyetçi ve muhafazakâr olarak konumlandıran fakat hiçbir genel seçime katılamayıp, TBMM'de temsil edilmeyen ve kaybolup giden onlarca parti doğmuştur.

“İvır zıvır partiler” olarak nitelendirilen¹⁹ ve bugün ismi dahi hatırlanmayan kısa ömürlü partilerden bazıları şunlardır: Sosyal Adalet Partisi (1945-1952), Çiftçi ve Köylü Partisi (1946), Türk Sosyal Demokrat Partisi (1946-1952), Ergenekon Köylü ve İşçi Partisi (1946-1953), Yalnız Vatan İçin Partisi (1946-1952), Arıtma Koruma Partisi (1946-1947), İdealist Parti (1947-1947), Türk Muhafazakâr Partisi (1947-1952), Öz Demokratlar Partisi (1948-1949), Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi (1949-1950), İlerleme ve Koruma Partisi (1950).²⁰ Bu partiler 1946-1950 yılları arası kurulup feshedilmiş veya kapatılmıştır.

Her ne kadar resmi kuruluş tarihi 1951 olsa da, kuruluş girişimi dönemine bakıldığında yukarıdaki partilerle aynı kategoriye giren siyasi partilerden biri de çalışmamıza konu olan Güden Partisi'dir. Parti ve kurucusu Halil Güden ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi içeren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırma için yola çıkılan kısa

¹² Taner Timur, *Türkiye'de*, 11.

¹³ Cemil Koçak, *İkinci Parti Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950)*, Cilt I, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010, 541. Partinin resmi kuruluş tarihinin daha öncesinde, 18 Temmuz'da gerçekleştiğini söyleyen kaynaklar da bulunmaktadır. Bkz: Feroz ve Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1976, 14

¹⁴ B. Zakir Avşar, Elif Emre Kaya, “Çok Partili Hayata Geçiş Sonrasında İlk Muhalefet Partisi: Milli Kalkınma Partisi”, *C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13/2 (2012), 119.

¹⁵ Timur, *Türkiye'de*, 19.

¹⁶ Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1990, 11.

¹⁷ M. Şükrü Hanioglu, “Cemiyet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 7, 1993, 331.

¹⁸ Mete Tunçay, “Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1950)”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 8, İstanbul: İletişim Yayınları, 1983, 2024.

¹⁹ Cemil Koçak, *Geçmişiniz İtinayla Temizlenir*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, 509.

²⁰ Tüm siyasi partiler için bkz: *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partiler*, Der. Mete Kaan Kaynar, Ankara: İmge Kitabevi, 2007. Tıpkı Güden Partisi gibi kurucusunun hikâyesiyle dikkat çeken bir diğer parti incelemesi için bkz: Sibel Demirci, “Soğuk Savaş Dönemi Türk Siyasi Hayatında Özgün Bir Siyasal Parti Örneği: Ergenekon Köylü İşçi Partisi (EKİP)”, *Tarih Araştırmaları Dönemi Türk Siyasi Hayatında Özgün Bir Siyasal Parti Örneği: Ergenekon Köylü İşçi Partisi (EKİP)*, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 38 (2019), 413-435.

bilgiye; partinin kurucuları, kuruluş yılı ve kapanışı ile ilgili kısa bilgi veren TBMM kayıtlarından ulaşılmıştır.²¹ Kayıtlardan birkaç cümle daha fazla bilgi, Mete Kaan Kaynar'ın *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri* adlı kitapta bulunmaktadır.²² Bu kitaptan yola çıkarak birçok internet sitesinde aynı bilgiler yer almıştır. "Türk siyasi tarihindeki enteresan partiler" veya "ilginç partilerimiz" gibi başlıklarla yapılan derlemeler içerisinde benzer cümlelerle kısaca Güden Partisine yer verilmiştir.²³

Güden Partisi ile ilgili en detaylı bilgi, partiye soyadını vermiş ve partiyi tek başına sırtlamış olan Halil Güden'in yazılarına dayanmaktadır. İleride partisinin prensip ve projelerine dönüşecek fikirlerini ilk olarak 1939 yılında yayımlanan *Yükselmek İçin İş Hareketleri* adlı kitabında dile getirmiştir. Sonraki yıllarda özellikle ekonomiye, köy kalkınmasına ve şehirlerin imarına yönelik fikirlerine küçük eklemeler yaparak çeşitli gazetelere yollamıştır. Bir parti düşüncesinin gelişimi bu yazılar yoluyla takip edilebilmektedir. Ancak parti ile ilgili en fazla bilgi alınabilen yıl kurulduğu yıl olan 1951'dir. Halil Güden partinin kuruluşunun hemen ardından bir gazete çıkarmıştır. Her ne kadar kısa ömürlü de olsa dört sayfalık bu gazetede tüm yazılar Halil Güden tarafından kaleme alınmıştır. Partisinin kapatılmasının ardından siyasetten kopmayan Güden, zaman zaman dönemin siyasetçilerine yönelik sivri çıkışlarıyla basın dikkatini çekmiştir.

1- Halil Güden ve Güden Partisi Öncesi Faaliyetleri

Güden Partisi'nin kurucusu olan Halil Güden, 1902 Edirne doğumludur. İlk eğitimini Edirne'de, orta eğitimini ise Mülkiye ve Askeri Rüştiyesinde tamamlamıştır. Edirne'nin Yunanlılar tarafından işgaline değin tapu dairesi ve Ed

irne defterdarlığı muhasebe dairesinde görev yapmıştır. 1922 yılında Nişantaşı Ekmek Fabrikası'nda saymanlığa başlamış, fabrikanın İktisat Vekâletine devredilmesi üzerine İstanbul ve Ankara'daki fabrikalarda gümrük işleri şefi olarak 1928 tarihine kadar çalışmıştır. Bu tarihten sonra serbest gümrük komisyonculuğuna başlamıştır.²⁴

Halil Güden, 1938 yılında gazetelerde gençlere zekâ sporu yapılmasını tavsiye eden yazıları okuduktan sonra bu doğrultudaki düşüncelerini kaleme almaya başlamıştır. Köy kalkınması, ülkenin imarı ve nüfus politikasını içeren planlarını çizdiği krokilerle birlikte iki kez Cumhurbaşkanlığına, iki kez Başbakanlığına ve Edirne Valiliğine göndermiştir.²⁵

1939 yılında bu projelerini kitaplaştırarak *Yükselmek İçin İş Hareketleri* adıyla yayımlamıştır. Önsözünde bu kitabıyla 25 yıllık iş hayatında edindiği tecrübeyi, vatan borcunu ödemek için aktarmayı amaçladığını dile getirmiştir. Hayattaki prensip ve metodunun az çalışmak, çok iş yapmak ve çok kazanmak olduğunu belirtmiş, başka milletlerin kopyası olmadan ülkeyi yükseltmek amacını taşıdığını yazmıştır.²⁶

Şekil 1. Halil Güden (*Güden Gazetesi*, 20 Temmuz 1951)

²¹ https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/siyasi_partiler.html. Erişim 25 Aralık 2019.

²² Bu kitapta Halil Güden'in Güden Partisini kardeşiyle beraber kurduğu bilgisi bulunmaktadır. Bu bilgi parti tüzüğü ve gazetesinden teyit edilememiştir.

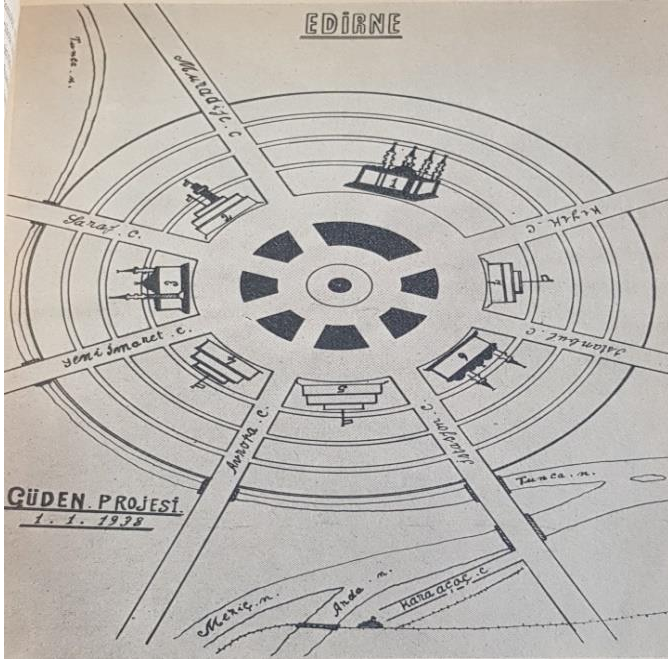
²³ "...Seçmene sürü muamelesi yaptığından değil, kurucusunun soyadı Güden... M.K. Kaynar'ın derlediği 'Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri' adlı eserden aktaralım: "1951 yılında sigortacı Halil Güden ve kardeşi tarafından kuruldu. Genel Başkan Halil Güden partiye kendi soyadını verdi. Partinin hiçbir siyasi eğilimi temsil etmediği belirtiliyor". Öyleyse niye kurulmuş dediğinizi duyar gibi oluyorum. Yargı da aynı şeyi düşünmüş olmalı ki, parti kısa bir süre sonra mahkeme kararıyla kapatılır." https://www.ntv.com.tr/turkiye/turkiye-siyasi-tarihinden-enteresan-partiler,_zFuW1D6FEiqkdIXVCKxMQ, Erişim 26 Ocak 2020.

²⁴ "Hal Tercümesi", *Güden*, 20 Temmuz 1951, 1.

²⁵ Halil Güden, *Yükselmek İçin İş Hareketleri*, İstanbul: Kenan Basımevi, 1939, 5.

²⁶ Güden, *Yükselmek*, 5.

Halil Güden, şehirlerin imarına başlanırken geleceğin de hesaba katılması gerektiğini savunmuştur. İleride nüfus, ticaret ve turizm artacağı için, şehirlerin imarına tekrar gerek olacağından, bugünden geniş ve değişmeyecek tarzda bir imar planı uygulanmasını önermiştir. Projesi Beyoğlu ve Fatih'te otuz metre genişliğinde caddeler yapılmasını içermektedir. Taksim-Karaköy arasındaki cadde çalışması birkaç milyon toprak tesviyesi içerse de, İstanbul *batıncaya kadar* kullanılabileceğini iddia etmiştir.²⁷ Detaylı projelerinin Avrupa yakasında yoğunlaştığı görülmektedir. Anadolu yakası için ise Ahırkapı'dan Kadıköy'e tren, otomobil ve yolcu taşımak için bir köprü öngörmüştür. Ankara hattı da bu tarafa aktarılırsa Bursa'ya değin ucuz taşımacılık mümkün olacak ve bu Bursa'nın turizm açısından gelişmesine faydalı olacaktır.²⁸ Güden, memleketi Edirne'ye özel bir önem vermiş ve bir kroki ile Edirne şehir merkezine yönelik fikirlerini aktarmıştır. Edirne baştanbaşa harap halde olduğundan, yeniden imarının yarım milyon kişiyi barındıracak şekilde yapılmasını önermiştir.²⁹

Köy kalkınmasına yönelik projeler de geliştirmiş olan Güden, yedi bin köy kurulmasını önermiştir. Buna ilk önce Ankara, Trakya, Bursa'dan başlanması ve her sene iki yüz yeni köyün temelini atılarak eski köylerin yenilerine aktarılması gerektiğini yazmıştır. Köylülerin eğitimi için her köyde 12 kişilik bir devlet heyeti bulunacağını ve bunların da teker teker görevlerinin neler olacağını planlamıştır.³⁰ İmar, köy ve nüfus işleri dışında para meselesine de değinen Güden, hükümetin büyük bir imar bankası kurarak köy ve imar işlerinde harcanmak üzere tedavüle bir milyar lira çıkarmasını; bunun beş yüz milyon lirasının yeni kurulacak köylere, iki yüz milyon lirasının İstanbul, Edirne ve Bursa'nın yeniden inşasına, iki yüz milyon lirasının iki bin kilometrelik demiryolu inşasına harcanmasını öngörmüştür. Yüz milyon lirasının ise sanayi, ticaret ve milli bankalarına takviyesini önermiştir.³¹

Şekil 2 Güden Projesine Göre Edirne (Güden, *Yükselmek*, s.11)

Aynı zamanda kendi mesleği olan gümrük komisyonculuğuna da değinerek, farklı sektörlerden

kişilerin katılımının teşvik edilmesini önermiş, böyle olursa gümrük komisyonculuğunun on beş sene sonra ülkenin en modern teşkilatlarından birine dönüşeceğini yazmıştır.³²

Bu küçük kitabında ileride *Güden* gazetesinde sıkça bahsettiği "İhtira Yurdu Cemiyeti" kurma niyetinden de bahsetmiş, gizli yetenekleri ortaya çıkarmak için kurmak istediği bu cemiyet için 25 Şubat 1938 tarihinde İktisat Vekâletine bir dilekçe vermiştir. Ancak Vekâlet cevabında böyle bir teşkilata imkân görülmediğini belirtmiştir. Bu düşüncesini 31 Ekim 1938 tarihli *Cumhuriyet* gazetesine de göndermiştir.³³

Halil Güden 1939, 1946, 1950 seçimlerinde İstanbul'dan bağımsız milletvekili adaylığını koymuş ancak seçilememiştir.³⁴ Güden bu durumun gümrük komisyoncusu olmasından dolayı basının kendine ilgi göstermemesinden kaynaklandığını ileri sürmüştür. Türk basınında ve radyoda sadece bilinen, güçlü kişilere yer verildiğini; kendisi gibi kişilerin ciddiye alınmadığını belirtmiştir.³⁵

²⁷ Güden, *Yükselmek*, 6

²⁸ Güden, *Yükselmek*, 6

²⁹ Güden, *Yükselmek*, 12

³⁰ Güden, *Yükselmek*, 12-14.

³¹ Güden, *Yükselmek*, 15.

³² Güden, *Yükselmek*, 16.

³³ Güden, *Yükselmek*, 16.

³⁴ *Seçim Beyannamesi*, 8 Ekim 1957, İstanbul, 1.

³⁵ "Güdenizm Doğarken", *Güden*, 20 Temmuz 1951, 1.

2- Güden Partisi: Kuruluşu ve Kısa Ömrü

Güden Partisi 1951 yılında kurulmuş olmasına rağmen, Halil Güden henüz Milli Kalkınma Partisinin kurulduğu günlerde dönemin gazetelerine ikinci partiyi kurma niyetinde olduğuna dair mektuplar göndermiştir. Bunlarla hem kendisini ve kuracağı partiyi tanıtmayı hem de partisine üye toplamayı amaçlamıştır. Bunlardan biri 20 Temmuz 1945 tarihinde yani Milli Kalkınma Partisi'nin başvurusundan iki gün sonra *Yeni Sabah* gazetesinde yayımlanmıştır.³⁶ Güden, bu mektupta yıllarca komisyonculuk yaptığını ve özellikle ülke ekonomisi üzerine incelemeler yaptığını belirtmiştir. Atatürk'ün kurucusu olduğu Cumhuriyet Halk Partisinin esaslarını kabul ettiğini dile getirmiş³⁷ ve Güdenizm adını verdiği parti ideolojisinin şu üç prensipten oluştuğunu yazmıştır: 1. Para inkılabıyla vasıtalı vergilerin kaldırılması. 2. Yurt ölçüsünde imar hareketleriyle birlikte köy kalkınması. 3. Halk sanayi ve ticareti.³⁸

Birkaç hafta sonra *Son Telgraf* gazetesine bir mektup yollayarak kuracağı partinin nizamnamesini ve ana prensiplerini anlatmış ve gerekli izni alabilmesi için iki kurucu üye aradığını dile getirmiştir. Halil Güden bu noktada yine 1939 yılında kaleme aldığı kitabındaki projelerini yinelemiştir. Ana prensiplerinin para inkılabı yapmak, altın esasını ve 1914 yılından önceki vergi tarifelerini uygulamak olduğunu belirtmiştir. Bu sayede devletin senede 10 milyon altın yani bir buçuk milyar lira, İstanbul Belediyesi'nin ise 2,5 milyon altın yani 52 milyon lira kazanabileceğini belirtmiştir. Devlet memurları, işçiler, dul, yetim ve emeklilere bir kat fazla maaş verileceğini ve maliye, belediye ve özel idarecilerin aldıkları vergiler

ile damga resminin kaldırılacağını vadedmiştir. Ayrıca ülkenin imarıyla uğraşacak bir banka kurulacağını ve bu bankanın tüm köyleri yedi bin köy haline getirerek geliştireceğini dile getirmiştir. Şehir merkezlerinin ise yeniden inşa edilerek özellikle Edirne'nin Balkanların yıldızı haline getirileceğini belirtmiştir. 1939'daki fikirlerine ek olarak para sistemini değiştireceğini dile getiren Halil Güden, kuruş ve lira sistemini kaldıracağını, santim ve frank usulüne geçileceğini, bu yeni sistemle beraber santime *yeden*, franga *güden* isimlerinin verileceğini yazmıştır.³⁹ Halil Güden, parti programında Cumhuriyet Halk Partisini ülkenin ana partisi olarak kabul etmiş, kendi partisi için de Cumhuriyet Halk Partisinin nizamnamesini aynen kabul ettiğini belirtmiştir. Güden, gazeteye gönderdiği mektubunu şöyle bitirmiştir: *Bilindiği üzere bir kişi ile parti kurmak kanunen mümkün değildir. Yurttaşlarımdan bu partiye müessis olmak şerefini bahşedeceklerin hüviyet ve kısa hal tercümelerini bildiren bir mektupla "Güden" rumuzuna müracaatlarını rica ederim.*⁴⁰

Halil Güden, kurucu sıfatıyla iki kişinin partiye katılması doğrultusunda *Son Telgraf* gazetesinden yaptığı çağrıya olumlu yanıt alamamıştır. Bu nedenle partiyi kurmak için ilk başvuruyu 11 Temmuz 1945 tarihinde yapmasına rağmen, kurucu üye sayısına takılmış ve bu başvurusu kabul edilmemiştir. Ancak Halil Güden, proje ve fikirlerine oldukça güvenmekte ve bu altı yılda siyasetin içerisinde olmamasına rağmen siyaseti etkilediğini düşünmektedir. Hükümetin 1945 yılında gazetelerde yer alan projelerinden faydalandığını düşünmüş ve Recep Peker Hükümeti döneminde (1946-1947) maaşlara yapılan zamların, 1945 yılında gazetelerde yayımlanan programından hareketle gerçekleştiğini iddia etmiştir.⁴¹

Şekil 3 Yeni Sabah, 20 Temmuz 1945.

³⁶ Haberdeki üslup Halil Güden'in kamuoyu tarafından tanınmayan bir kişi olduğunu göstermektedir. "...Memleketimizin **tanınmış iş adamlarından** Nuri Demirağ'dan sonra Halil Güden **adında bir vatandaşın** Güden Partisi adı altında yeni bir siyasi parti kurmak istediğini yazmıştıktık..." *Yeni Sabah*, 20 Temmuz 1945, 3.

³⁷ 1946 yılında kurulan birçok partinin nizamnamesinde bu esas bulunmaktadır. Cemil Koçak, bu partilerin iktidara niyetleri konusunda teminat vermek amaçlarından kaynaklandığını belirtmektedir. Bkz: Koçak, *Geçmişiniz*, s. 509.

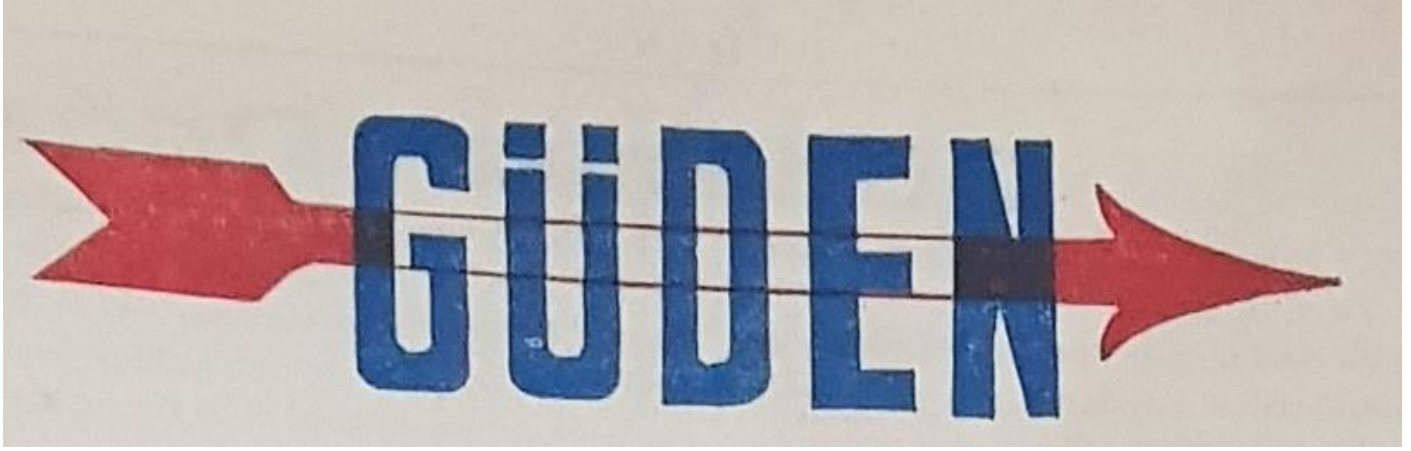
³⁸ "İkinci Bir Parti Kurma Teşebbüsü: Güden Partisi ve Güdenizmin Esasları," *Yeni Sabah*, 20 Temmuz 1945, 1.

³⁹ Halil Güden *yeden* kelimesinin yetmek ve yedekten, *güden* kelimesinin ise gütmek ve götürmekten esinlendiğini belirtmiştir. Bkz: "İstanbul'a Vali Olmak İsteyen Halil Güden İstanbul'a Geldi", *Milliyet*, 3 Mayıs 1956, 3.

⁴⁰ "Güdenizm Partisini Kurabilmek İçin İki Müessis Aza Aranıyor," *Son Telgraf*, 18 Ağustos 1945, 2.

⁴¹ "... parti kurmak teşebbüsünden bir sene kadar bir zaman geçmişti. Tanıdıklardan bazıları beni yine tenkide başlamışlardı. O kadar uğraştın ne oldu sanki? Hem sen kimsin, parti kim? Bunun ne faydası oldu? Ne kazandı gibi sözler sarfetmeğe başladılar. Ben de

Güden Partisi, Halil Güden'in ilk girişiminden altı yıl sonra 14 Temmuz 1951 tarihinde kurulmuştur. Partinin kurucu üyeleri kendini İhtira Yurdu Cemiyeti kurucusu olarak tanıtan Halil Güden, 1911 Bosna doğumlu Kutu fabrikası sahibi Ahmet Rıza Amasyalı ve 1928 Mürefte doğumlu ressam Hikmet Alp'tir. Fakat daha sonra *Güden* gazetesinde yer alan bir ilanla kuruculardan Hikmet Alp'in şahsi mazeretleri nedeniyle partiden istifa ettiğini, yerine üyelerden Bosnalı Yusuf Tan'ın getirildiği duyurulmuştur.⁴² Fakat TBMM kayıtlarında parti kurucularıyla ilgili farklı isimler yer almaktadır. Buna göre partinin kurucuları Halil Güden, Celal Göre ve Tarık Mengü'dür.⁴³ Partinin ana nizamnamesine bakıldığında 32 maddenin bulunduğu görülmektedir. Nizamnameye göre partinin merkezi İstanbul'dur. Geçici merkezi Galata'da yer almıştır. Partinin amblemi kırmızı zemin üzerinde beyaz ok şeklindedir. Partinin gayesi; ülkenin iktisadi siyasetinde, kendi programındaki prensipleri kanun yolları ile Türk milletine sevdirmek, kabul ettirmek ve uygulamak; hükümete yardımcı olmak, hataları önceden engellemek, hiçbir eser bırakmadan çürüyüp giden memleketin hakiki sahibi gençliğin gaye ve emellerini gerçekleştirmektir. Gerektiği takdirde ülkede çeşitli amaçlarla kurulmuş olan faydalı kuruluşlara ve bu türlü girişimlere sevgi ve ilgi göstermektir. Aynı zamanda partiye girme ve çıkma şartları, parti şubelerinin kurulması, idaresi, temsil ve yetkileri yer almıştır.⁴⁴

Şekil 4 Güden Partisi amblemi, *Güden* Gazetesi, 20 Temmuz 1951.

Güden Partisi'nin program ve ana nizamnamesi "*Güdenizm rejimlerin vasatisidir*" ibaresiyle başlamaktadır. Sonrasında ise "*Güdenizm Kemalizmin yolundadır. Onun kurduğu CHP memleketin ana partisi olarak tanır, prensiplerine, programlarına, gayelerine sadık ve hürmetkârdır*" denmiştir.⁴⁵ Ancak ülkenin refahı ve ekonomi işlerinin hallolması için daha evvel de dile getirilen para inkılâbı, köy kalkınması ve halk sanayi ve ticareti olmak üzere üç prensibe bağlı olduğu belirtilmiş ve detayları verilmiştir. Bunların yanı sıra ithalat ve ihracat işlerinin primsiz yürüyeceği, savaş sonrasında yaşanması muhtemel iflasların önleneyeceği ve bir Güden bank kurulacağı belirtilmiştir.

Halil Güden'in üçüncü prensibin kapsamında eski projelerini detaylandığı görülmektedir. Buna göre daha önce bahsettiği İhtira Yurdu; Beyoğlu, Galata, Azap kapı civarında Kalafat yerinde kurulacak, Haliç'te kurulacak olan Halk Sanayinin madeni ve odunsu kısmı İhtira Yurdu'na bağlanarak, ülkede yapılması mümkün şeyler seri

kendilerine şu cevabı verdim: evet benim partim daha henüz kurulamadı ama böyle sizler gibi ehli maaş olanlara az çok faydası oldu..."

"Güdenizm Doğarken," *Güden*, 20 Temmuz 1951, 2.

⁴² "Güden Partisinden", *Güden*, 7 Eylül 1951, 4.

⁴³ TBMM kayıtlarında geçen bu isimlerle ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak Milli Kütüphane'de yapılan katalog taramasında Tarık Mengü tarafından aşağı yukarı aynı yıllarda kaleme alınan bazı kitaplara rastlanmıştır. Bunlardan biri 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesini hikâyelediği *Kansız İhtilal*, Yassıada mahkemesinde idam cezası alan kişilerin son anlarına yönelik derlediği *Yassıada Mahkûmları Nasıl İdam Edildi* ve Alparslan Türkeş'in 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesindeki rolü üzerine derlediği *Türkeş'in İhtilal'deki Rolü Ne İdi* adlı eserleri bulunmaktadır. Bkz: *Kansız İhtilal*, Der. Tarık Mengü, İstanbul: Ercan Matbaası, 1960. Ayrıca bkz: *Yassıada Mahkûmları Nasıl İdam Edildiler*, Der. Tarık Mengü, İstanbul: Çelikkilt Matbaası, 1962. Ayrıca bkz: *Türkeş'in İhtilal'deki Rolü Ne İdi*, Der. Tarık Mengü, İstanbul: Sinan Matbaası, 1962. Bu eserlerin hiçbirinde Tarık Mengü'nün kendisine dair bilgi yer almamıştır. Bu nedenle Güden Partisi girişimiyle ve bu partideki rolüyle ilgili bilgi edinmek mümkün olmamıştır.

⁴⁴ "Güden Partisi Program ve Ana nizamnamesi", *Güden*, 20 Temmuz 1951, 3.

⁴⁵ "Güden Partisi", 3.

halinde üretilerek köy kalkınması ve diğer işler için cihazlandırılacaktır. Aynı zamanda ticari sahada iflası ve rekabeti önleyecek önlemler alınacaktır.⁴⁶

Nizamnamede yine ülkenin ve İstanbul'un imarıyla ilgili olarak yeni projeler yer almıştır. Buna göre bütün şehir merkezleri demiryolu ve asfalt yollarla birbirine bağlanacak, nehirler temizlenerek küçük kayık ve motorların seyrine uygun hale getirilecektir. Ayrıca Devlet Deniz Yolları İşletmesi daha verimli bir hale getirilecek ve tüm ülke mükemmel ulaşım araçlarıyla donatılacaktır. İstanbul limanı ve Asya ile Avrupa kıtaları birbirine bağlanacaktır. Ek olarak, Milli Piyango zekât ikramiyesine dönüştürülecek ve geliri halk yararına kurulmuş olan cemiyetlere verilecektir. Prensiplerin sonunda Güdenizmin rejimlerin en sonuncusu ve gelişmiş olduğu; amaç, plan ve projelerinin *Yükselmek İçin İş Hareketleri* kitabında yer aldığı eklenmiştir. Güdenizmin ilk hedefinin maliye teşkilatında köklü bir değişiklik yapmak olduğu dile getirilmiştir.⁴⁷ Görüldüğü gibi partinin siyasi bir eğilimi yoktur, prensiplerini ekonomi üzerine inşa etmiştir.

Halil Güden, parti resmen kurulduktan yaklaşık bir hafta sonra partinin adını taşıyan bir gazete çıkarmıştır. *Güden* gazetesi 20 Temmuz ve 7 Eylül 1951'de iki kez yayımlanmıştır. İkinci sayıda satış işleri henüz düzenlenmediğinden, haftalık olarak çıkarılmasına karar verildiğini ve imkân bulundukça yayımlanacağını duyurmuştur.⁴⁸

Gazetenin ilk sayfasının üst-orta kısmında partinin amblemi yer almıştır. *Cuma günleri çıkar, siyasi ve iktisadi gazete* ibaresiyle yayımlanan gazetenin sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden kişi Halil Güden'dir. 10 kuruş fiyatla satılan gazete, İstanbul Şaka Matbaası'nda basılmıştır. Dört sayfa yayımlanan gazetede tüm yazı ve şiirler Halil Güden'e aittir. Hatta gazetede kendi kendine röportaj yaptığı "*röportaj otomatik*" adlı bir kısım yer almıştır. Güden'in bu kısa ömürlü gazetesinde partisi için abartılı dini söylemlere başvurması da dikkati çekmektedir:

"Güdenizm muvacehesinde her şey batıldır. Güdenizm ehli kitaptır. Yükselmek İçin İş Hareketleri 1939'da nazil olmuştur. Haktır. Ulu Tanrı'nın bizlere emrettiği ibadet ikidir. Birincisi iş ibadetidir. İkincisi de din ibadetidir. İş ibadeti zor olduğu için onu bizim ulemamız yutmuştur. Yalnız ikincisi, din ibadeti kalmıştır. Onu da görüyorsunuz ya, bugün ne haldedir... Sayın yurttaşlarım! Güdenizm er geç doğacaktır. Buna kimse engel olmayacaktır. Çünkü refahın tilsımı Güdenizm prensiplerinde saklıdır. Güdenizm rejimlerin vasatisidir. 12 Nisan 1950 adaylık beyannamesinde dinlerin en müttekâmili Müslümanlıktır. Rejimlerin en sonuncusu ve en müttekâmili de Güdenizm olacaktır. Bu millete artık bir güden lazımdır; bir de partisi ve hükümeti."

Halil Güden gazetesinde dönemin siyasi partilerini çeşitli yönlerden eleştirmiştir. Dönemin iktidar partisi olan Demokrat Parti 1950 yılında iktidara geldiğinde kendisinin de sevdiğini ancak partinin beklentiyi karşılamadığı ve özellikle ülke ekonomisinde büyük hatalar yaptığı eleştirisinde bulunmuştur. Tasarruf bahanesiyle aslında israf yapılmış ve ülkede işler durmuştur. Binlerce memur işten çıkarılmış, açıkta kalmıştır. Aynı zamanda Demokrat Parti'nin Denizbank'a takıntılı olması eleştirilmiştir. Denizbank yerine başka kuruluşlar için çabalanması gereklidir. Bunların yanı sıra iktidar partisi diğer partilerin haklarını önemsememiş, ilgi göstermemiştir.⁴⁹

Her ne kadar parti nizamnamesinde Cumhuriyet Halk Partisi lehine ibareler yer almış olsa da, CHP'nin de iktidar olduğu yıllar özellikle de başbakanları eleştirilmiştir. Güden'e göre CHP altın dönemini Atatürk'ün başkanlığında yaşamıştır. Bunun nedenlerinden biri Atatürk'ün İsmet İnönü gibi bir başbakanı olmasıdır. Ancak İnönü döneminin başbakanları konusunda olumsuz düşüncelere sahiptir. Refik Saydam'ı (1939-1942) hükümet mekanizmasını bozduğu gerekçesiyle, Şükrü Saraçoğlu (1942-1946), Recep Peker, Hasan Saka (1947-1949) ve Şemsettin Günaltay'ı (1949-1950) ise ekonomi politikalarından dolayı eleştirmiştir. İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı döneminde özellikle Varlık Vergisi'nin alınmasına karşı çıkmış,⁵⁰ Başbakanlığa telgraf çekmiş

⁴⁶ "Güden Partisi", 4.

⁴⁷ "Güden Partisi", 4.

⁴⁸ *Güden*, 7 Eylül 1951, 4.

⁴⁹ Halil Güden, "Ara Seçim Başlarken", *Güden*, 7 Eylül 1951, 1.

⁵⁰ *Varlık Vergisi*: II. Dünya Savaşı esnasında aşırı kazançlara yönelik alınması kabul edilmiş bir defaya mahsus vergidir. 1942 yılında çıkarılan bu kanun metninde özellikle belirtilmemesine rağmen vergi tahsilâtının yarısından fazlası azınlıklar tarafından ödenmiştir. Bkz: Boratav, *Türkiye*, 66.

ve bu nedenle tutuklanmıştır.⁵¹ Dönemin basını da kurulan hükümetlerle uyumlu olmuş ve böylece İsmet İnönü dönemi *sönümüştür*. Güden, hala ülkedeki birçok sorunun basından kaynaklandığını ve iktidara gelmesi halinde basına çeki düzen vereceğini belirtmiştir.⁵² Yine Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Burhan Felek de, gazetelerin partisine ve cemiyetine olan ilgisizliğinden dolayı Güden tarafından hedef alınmıştır.⁵³

Halil Güden yazılarında dönemin ileri gelen isimlerine yönelik oldukça sivri bir dil kullanmıştır. Absürt isimlere ve içeriğe sahip şiirler yazarak eleştirilerini aktarmıştır. 1950 genel seçimleri öncesinde “*Cak Cak*” adını verdiği bir marş yazdığını ancak bunun okutulmasına izin verilmediğini iddia etmiştir.⁵⁴ Şarkının plağa alınacağını, bu nedenle bestekârlar arandığını duyurmuştur.⁵⁵ Yine mevlit olarak nitelendirdiği bir şiir için 2 Nisan 1951’de İstanbul Valiliğine bir dilekçeyle başvurarak İstanbul Radyosu’nda okutulmasını istemiştir.⁵⁶ Bahsi geçen şiirde İstanbul Valileri Lütfi Kırdar (1938-1949) ve Fahrettin Kerim Gökay (1949-1957), Başbakan Adnan Menderes ve özellikle İçişleri Bakanı Hikmet Özyörük’ü (1951) eleştirmiştir. Aynı zamanda bu mevlidin de plağa alınacağını duyurmuş ve mevlithan arandığı duyurusunu yapmıştır.⁵⁷

Halil Güden gazete sayfalarından İhtira Yurdu Cemiyeti girişimi için yardım istemiştir. 10 Mayıs 1949 tarihinde kurduğu cemiyetin yokluk içinde olduğunu bu nedenle halktan bağış beklendiğini belirtmiş ve cemiyet için bir yardım hesabı paylaşmıştır. Cemiyetin nizamnamesini paylaşarak faydalı bir kuruluş olduğunu göstermeye çalışmıştır. Buna göre cemiyetin amacı mucit ve kâşiflerin yetişmesini sağlamak, eserlerini ortaya koyabilmek, onlara maddi ve manevi yardımda bulunmak ve eserlerini halk sanayiyle birlikte halkın kullanımına sunmaktır. Ayrıca ortaya konan eserler için bir müze kurmak, fikir verici sergiler düzenlemek, icat ve keşif alanlarında araştırma yaparak, bunları yayımlamak da cemiyetin amaçları arasında yer almıştır. Güden, çok inandığı cemiyeti için şu ifadeleri kullanmıştır: “*Her Türk içinde zekâ bulunan bir kafa taşır. İhtira Yurdu Cemiyeti kurulmuş olmakla altı yüz elli senelik en mühim bir noksanımız tamamlanmış oluyor.*”⁵⁸

Uzun zamandır hayalini kurduğu bu cemiyete hükümet ve valilikten destek bulamaması Halil Güden’i oldukça kızdırmıştır. Bu nedenle İstanbul valisi Fahrettin Kerim Gökay ile yaşadığı bir sorunu aktarmıştır. 1950 yılında valiyi ziyaret ederek belediyenin maddi olarak cemiyete yardımcı olmasını istemiş ancak olumsuz cevap almıştır.⁵⁹ Güden, bu tarihten sonra valiyi adeta hedef tahtasına koymuştur. Kendine has üslubuyla 25 Ağustos 1950 tarihinde İhtira Yurdu Cemiyeti adına Başbakanlığa bir dilekçe vererek, valinin başının İhtira Yurdu’nda değiştirilerek yerine sepet veya balondan yeni bir baş takılmasını teklif etmiştir. Bu nedenle 9 Kasım 1950 tarihinde Emniyet Müdürlüğü Birinci Şubede sorgulanmıştır.⁶⁰ Eylül 1951’de, gazetenin ikinci sayısında iktidara ve devlet yetkililerine yöneltmeye devam ettiği bu sivri eleştiriler nedeniyle tutuklanmış ve Sultanahmet Cezaevi’nde 85 gün tutuklu kalmıştır.

TBMM kayıtlarına göre, Halil Güden’in büyük projelerle kurduğu Güden Partisi aynı yıl Medeni Kanun’un 70. maddesine göre münfesihi addedilmiştir. Halil Güden sonraki yıllarda zaman zaman çeşitli yollarla kendini ve projelerini anlatmaya devam etmesine rağmen, partisinin sonuyla ilgili herhangi bir bilgi vermemiş ve kendisini Güden Partisi’nin genel başkanı olarak tanımlamaya devam etmiştir.⁶¹

⁵¹ Güden, “Ara Seçim Başlarken”, 1.

⁵² Güden, “Ara Seçim Başlarken”, 4.

⁵³ “Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığına”, *Güden*, 7 Eylül 1951, 3.

⁵⁴ Şiir adını kafiyesinden almıştır. “...Marmara’ya kurdum asma salıncak/yar gelip yar gidip sallanacak/yolda kalan Güden Partisi kurulacak/Züğürtlüğün kati çaresi bulunacak/Demokratlar bu seçimde avlanacak/Millet buna seve seve katlanacak...”, “Cak Cak Şarkısı”, *Güden*, 20 Temmuz 1951.

⁵⁵ “Bestekârlara İlan”, *Güden*, 20 Temmuz 1951, 2.

⁵⁶ Halil Güden, “Güden Çelebi Mevlidi”, *Güden*, 20 Temmuz 1951.

⁵⁷ “Mevlithanlara Duyuru”, *Güden*, 20 Temmuz 1951, 2.

⁵⁸ Halil Güden, “Türk Milleti’ne”, *Güden*, 7 Eylül 1951, 3.

⁵⁹ Halil Güden valinin kendisine cevap olarak “*ben on para vermem, böyle ıvır zıvır işlerle uğraşmam. Ben ciddi mevzularla meşgul olurum*” dediğini iddia etmiştir. “Kendi kendine röportaj”, *Güden*, 20 Temmuz 1951, 2.

⁶⁰ “...Ne olacaktı sanki? Bir ord. Profesör, bir zord profesör noksan olursa kıyamet mi kopacak? Yoksa kıtlık mı olacak? Üniversitelerimiz, akademilerimiz mebzulen yetiştiriyor. Bu hususta büyük bir zenginliğe doğru gidiyoruz, yakında ihracata bile başlayacağız. Yazıklar olsun onların demokrasiliğine, bir hayır cemiyetine tüysüz bir kafayı çok gördüler...”, “Röportaj Otomatik”, *Güden*, 7 Eylül 1951, 2.

⁶¹ “...hem bir iş adamı hem de İhtira Yurdu Cemiyetinin ve Güden Partisinin kurucusu, Güden Gazetesinin sahibi, yazı işleri müdürü olmak sıfatıyla...”, “Vatandaş Gözüyle: Güden Partisi Başkanının Bir Mektubu”, *Ulus*, 14 Aralık 1953, 2.

3- Güden Partisi Sonrası Halil Güden'in Faaliyetleri

Halil Güden 1939, 1946 ve 1950 seçimlerinde olduğu gibi 1954 seçimlerinde de İstanbul'dan bağımsız milletvekili adaylığını koymuş fakat olumlu bir sonuç alamamıştır.⁶² Projelerine çok güvenen Güden, ülkenin kaybettiğine inanmış ve bu adaylıklarının sonuçları için şu sözleri söylemiştir: *Mebus olmak şöyle dursun, hiçbir rey almak dahi kabil olmadı. Bundan ben şahsen mutazzarrır olmadım. Fakat Türk milleti ve vatani çok zarar etti. Bugün karşınızda başka bir Türkiye görecektiniz, bir hakikat Türkiye'si.*"

Partinin girişimin başarısız olmasının ardından Halil Güden özellikle basın yoluyla –kimi zaman aşırıya kaçan üslubu ile- projelerini anlatmaya ve dikkat çekmeye çalışmıştır. Özellikle 6-7 Eylül olaylarında yetersiz kaldığına yönelik tepkiler alan İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'a açılan soruşturma üzerine tekrar sahneye çıkmıştır. Aralık 1955 ve Mart 1956'da iki kez olmak üzere Başbakanlığa bu göreve talip olduğuna dair dilekçeler vermiş ve bunları dönemin gazetelerine de göndermiştir. Kullandığı alaycı üslubu özellikle *Milliyet* gazetesinin dikkatini çekmiştir. 17 Mart 1956 tarihinde Halil Güden'in dilekçelerine yer verilmiş ve yapılan röportajda Güden, İstanbul ile ilgili projesinden bahsetmiştir. Yerin altında bir şehir planlayan Güden'in projesinde; çelik tüneller, yer altı, yerüstü köprüleri asansörlü duraklar, mendirekler, taşınabilir limanlar bütün şehrin altında bir örümcek ağı meydana getiren elektrikli trenler ve demirden çalınmış araziye yapılacak antrepolar, hanlar, apartmanlar bulunmaktadır. Ayrıca Halil Güden İstanbul'a "Diyar-ı Kerim" adının verilmesini de teklif etmiştir. Muhtemelen projesini aktarabilmek, basının dikkatini çekebilmek için bu ekleme yapmıştır.⁶³

Birkaç gün sonra Halil Güden'in daha tuhaf açıklamalarla gazete sayfalarına haber olmuştur. 26 Mart 1956 tarihinde Maliye Vekâleti'ne Maliye Bakanı'nın varsa kız kardeşi veya baldızıyla evlenmek istediğine dair bir dilekçe vermiş ve bu garip talep bir gün sonra gazetelerde yer almıştır. Güden'in bu dilekçesinde, tanınmamış bir aileye mensup olmasının ideallerini hayata geçirmek yolundaki en büyük engel olduğu düşüncesini taşıdığı görülmektedir:

"...54 senelik şu müddeti hayatımda henüz daha evlenmedim. Şimdiye kadar başımdan ne nikâh, ne nişan ve ne de söz kesimi diye bir şeyler geçti. Sayın maliye bakanı eğer bir baldızını varsa bana verin. Sizinle hasbelkader biz de bacanak olalım. Şu zavallı vatanda bir ihtira yurdu kuralım. Asırlardan beri devam eden milli bir noksanlığı telafi edelim. Bu mevzuda ihkakı hak edelim. Bir de para inkılâbı yapalım. Hayat pahalılığı mefhumunu kökünden izale edelim..."⁶⁴

Maliye Vekâletine verdiği bu dilekçeyi basına da gönderen Halil Güden beklediği ilgiyi kısa süreliğine görmüştür. *Milliyet* Gazetesi Güden ile kurduğu partisi ve projelerine dair eski haberlere göre daha geniş yer ayırarak bir röportaj yapmıştır. Halit Kıvanç'ın gerçekleştirdiği bu röportajın girişinde Halil Güden'in kendi soyadını taşıyan bir parti ve gazeteye sahip olduğuna dair bilgilendirme yapılmış ve kendisinin her gün gazetelerde bahsedilen partilerden birine mensup olmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle okuyucuların kendisini İstanbul'a "Diyar-ı Kerim" adının verilmesini öneren kişi olarak hatırlayabilecekleri yazılmıştır. Güden röportajın kalan kısmında İstanbul'un imarı, para inkılâbı, Güden bank kurulması gibi aslında 1938 yılından beri dile getirmeye çalıştığı projelerinden bahsetmiştir.⁶⁵

Halil Güden, önceki adaylıklarında başarısız olmasına rağmen siyasetten vazgeçmemiş ve 1957 seçimlerinde beşinci defa İstanbul'dan bağımsız adaylığını koymuştur. Seçimlerden önce Demokrat Parti'yi eleştirdiği, CHP için oy istediği ve yine projelerinden bahsettiği bir seçim beyannamesi yayımlamıştır. 8 Ekim 1957 tarihli seçim beyannamesi, adliye ve maliyenin Türkiye'nin gelişiminin önündeki en önemli iki engel olduğu şeklinde başlamaktadır.

1957 seçimlerinden önceki seçim beyannamesinde yer alan vaatlerinde, Güden Partisi nizamnamesinde yer alan para inkılâbı, köy kalkınması, İstanbul ve Edirne'nin yeniden imarı, İhtira Yurdu Cemiyetinin kurulması gibi aynı projeler yer almıştır. Farklı olarak muhtarlıklar yerine çok esaslı mahalle teşkilatları kurulmasını ve bu yolla vatandaşların hükümetle ve bürokratlarla olan işlerinin hızlı bir şekilde sağlanmasını öngörmüştür. Ayrıca gümrüklerin ıslah edileceği, beyan ve beyanname usulünün kalkacağı ve bir ticaret sigortasının kurulacağını

⁶² *Seçim Beyannamesi*, 1.

⁶³ Haberin başlığı da bu teklifi içermektedir. Bkz: "İstanbul'a Diyar-ı Kerim Denmeliymiş", *Milliyet*, 17 Mart 1956, 1.

⁶⁴ "Nedim Ökmen'e Garip Bir Teklif", *Milliyet*, 27 Mart 1956, 3.

⁶⁵ "İstanbul'a Vali Olmak İsteyen Halil Güden İstanbul'a Geldi", *Milliyet*, 3 Mayıs 1956, 3.

belirtmiştir. Ticaretle ilgili vaatlerini sürdüren Güden, iş adamlarına krediler açılacağını ve genel nakliyat ambarlarına büyük yardımlar yapılacağını yazmıştır.⁶⁶

Halil Güden bu beyannamede CHP'nin iktidarda olduğu dönemde sürekli olarak uyarılarını partiye ilettiğini, muhalefete geçtiğinde de partiye büyük hizmetlerde bulunduğunu belirtmiştir. Buna göre; 1953 yılında genel merkeze giderek, iktidar partisi hakkındaki eleştirilerini iletmıştır. CHP'nin bunlardan memnun kaldığını ve bu şikâyetlerini kaleme almasını istediklerini iddia etmiştir.⁶⁷ Bir süre sonra şikâyetini yayımlayan *Ulus* gazetesi kapatılmış ve CHP'nin tüm varlıklarına el konulmuştur.⁶⁸ (16 Aralık 1953) Güden, CHP'nin bu durumundan üzüntü duyduğunu ve Milli Şef İsmet İnönü'yü tekrar Cumhurbaşkanı olarak görmek istediğini dile getirmiştir. Bu nedenle yapılacak seçimlerde vatandaşların oylarını CHP'ye vermelerini istemiş, Güdenizmin kefil olduğunu eklemiştir.

Halil Güden iktidar partisi olan Demokrat Partiyi özellikle ekonomi politikaları nedeniyle eleştirmiştir. Güden'e göre, Türkiye'nin kalkınması için önce sanayi kalkınmalıdır. Ancak Demokrat Parti'nin politikası nedeniyle İnönü döneminden kalan *Hacıağalar* bile borç içinde yaşamaktadır. Zirai kalkınma ise doğaya bırakılması gerekirken; Demokrat Parti bunu traktör, ilaç, Amerikan yardımı, Marshall yardımı, bol emisyon ve yabancı sermaye, CHP'den miras kalan altınlarla yapmaya çalışmıştır. Bu yanlış politika sonucu et ve ekmeğin Amerika'dan gelmektedir. Güden bu şekilde devam etmesi durumunda, gelecekte ayranın da Amerika'dan geleceğini ve esprili bir dille bir de ayran lisansı ihdas edileceğini belirtmiştir. İktidar, İhtira Yurdu Cemiyeti'ni dolayısıyla kendi mucitlerini desteklemediğinden Ford'un, *İskoda*'nın torunları gelmekte, Türkiye'de ise ancak Fil Hamdiler⁶⁹ yetişmektedir. Güden'e göre tüm bu olumsuzluklar Güdenizmin hakkının yenmesinden kaynaklanmıştır. Seçim beyannamesini de *Güden* gazetesinden aşına olunan mizahi dille bitirmiştir:

"Sayın yurttaşlarım birkaç gece evvel bir rüya gördüm. Hayırdır inşallah: Ankara'da Ulus meydanında bir alay Çankaya istikametine doğru ilerliyor. Önde mehter takımı benim bir marşımı çalıyor. Çok güzel.

Aşkımızı varmış gibi farz edelim/ Ruhlarımızı birbirine şarj edelim. Sazlarımızı kuralım caz edelim/ Sarmaş dolaş olalım dans edelim.

Sayın Kasım Gülek ve güzide arkadaşları cesur adımlarla pür neşe, pür ihtişam iktidar yollarında ilerliyorlar. Aslanlar gibi. Öte yandan iktidar Çankaya'yı tahliye ediyor. Heybelerine 1950'den bu yana yaptıkları marifetleri, rakamları doldurmuşlar, en önde Sayın Adnan Menderes etrafında da eshab-ı güzini..."⁷⁰

Beyannameyi İhtira Yurdu Cemiyeti ve Güden Partisi kurucusu ve *Güden* gazetesi sahibi Halil Güden imzasıyla yayımlamıştır. Eğer bağımsız adaylara Taksim meydanında halka hitap etme imkânı verilirse bunu yapmak istediğini belirtmiştir.⁷¹

Halil Güden'in 1938 yılından itibaren gerek bağımsız adaylıkları, gerek çok inandığı projelerine dair verdiği dilekçeler ve gazetelere yolladığı mektuplarla ilgili son ulaşılabilen tarih 1967 yılıdır. Bu yıl yine 1956 yılında sıkça bahsettiği İstanbul ile ilgili projesi "*İstanbul'un İmarı ve Asma Köprüsü Hakkında İnşaat Mühendisleri Odası Başkanlığına Sunulan Güden Projesi- Denizde Baraj*" başlığıyla *Türk Birliği* adlı dergide yayımlanmıştır.⁷² Bu tarihten sonra Halil Güden ve partisiyle ilgili herhangi bir yazıya veya habere rastlanmamıştır.

⁶⁶ *Seçim Beyannamesi*, 2.

⁶⁷ "Vatandaş Gözüyle: Güden Partisi Başkanının Bir Mektubu", 3.

⁶⁸ Güden, 1954 seçimleri sonrası kendince CHP'ye verdiği desteği şöyle aktarmıştır: "1954 genel seçiminde şansları daha kötü olmuş, vaziyetleri fenalaşmış, karanlıkta, zulmette, delalette kalmışlardı. Yollarını şaşırılmışlardı. İktidara nereden gidilecek bunu bir türlü bulamıyorlardı. İşte böyle karanlık bir günlerinde onlara Güden Yomlu bir mum hediye ettim. Sayın Kasım Gülek bundan çok memnun kalmış ve bana bir teşekkür mektubu göndermişti. Bakalım iktidara geçince Güdenizmin hakkını nasıl ödeyecekler." *Seçim Beyannamesi*, 2.

⁶⁹ Fil Hamdi (Ahmet Hamdi Ersiper): Hukuk mezunu eski bir avukat olan Ahmet Hamdi Ersiper, işadamları ve tüccarları dolandırması ve polisin elinden birkaç kez kurtulmasıyla 1950'lili yıllarda basının oldukça ilgisini çekmiştir. Bkz: <http://www.turknostalji.com/bir-dolandiricilar-krali-fil-hamdi.html>, Erişim 26 Ocak 2020.

⁷⁰ *Seçim Beyannamesi*, 2.

⁷¹ *Seçim Beyannamesi*, 2.

⁷² Halil Güden, "İstanbul'un İmarı ve Asma Köprüsü Hakkında İnşaat Mühendisleri Odası Başkanlığına Sunulan Güden Projesi- Denizde Baraj", *Türk Birliği*, 17/2 (1967), 15-18.

Sonuç

1945 yılında çok partili hayata geçiş ile birlikte, ilk beş yıl içerisinde yirmiden fazla parti kurulmuştur. Bu partilerin birçoğu halk üzerinde hiçbir etki bırakamamış ve tarih sahnesinden silinmiştir. Bu çalışmada bunlardan biri olan ve ismi sadece “ilginç siyasi partiler” başlıklı internet haberlerinde yer alan Güden Partisi’ne ve partiye soyadını veren Halil Güden’e yakından bakılmaya çalışılmıştır.

Halil Güden, 1938 yılında gazetede yayımlanan bir tavsiye vesilesiyle düşünmeye, projeler üretmeye başlayan sıradan bir vatandaştır. İstanbul, Edirne, köy kalkınması ve ülke ekonomisi üzerine geliştirdiği fikirlere yürekten inanan Güden, bunlara kendi soyadını vererek bu inancını ortaya koymuştur. Devletin çeşitli kademelerine verdiği dilekçeler, gazetelere gönderdiği mektuplarla sesini duyurmaya, dikkat çekmeye çalışmıştır. Çok partili hayata geçişi; kendisi ve projeleri için bir fırsat olarak görmüş ve 1945 yılından itibaren tüzüğünü prensip ve projelerinin oluşturduğu bir parti kurma mücadelesine girişmiştir. 1951 yılında gerekli izinleri alarak kurduğu “Güden Partisi”, “Güdenizm” adını verdiği prensipler bütünü savunmuştur. Siyasi bir eğilimi olmayan parti, CHP’yi ülkenin ana partisi olarak tanımış ancak ekonomi politikasının inşasında aktif olmak istemiştir. Para sistemini değiştirmek, imar faaliyetleriyle büyük şehirlerin merkezlerini geliştirmek ve genç mucitleri destekleyen bir cemiyet kurmak gibi projelerini CHP ile beraber gerçekleştirmeyi hedeflemiştir.

Basını fikirlerini duyuracak bir araç olarak gören ve kullanan Güden, kendi partisini kurduktan sonra bir de aynı isimle gazete çıkarmıştır. Bu gazetede partisi ve projeleri hakkında tek başına yazılar yazmasının yanı sıra, iktidar partisine yönelik eleştirilerini kaleme almıştır. Kullandığı alaycı ifadeler nedeniyle çok defa sorgulanan ve tutuklanan Güden’in hem partisi hem gazetesi kısa ömürlü olmuş, siyasette kendisinin beklediği etkiyi yapamamıştır. Ancak partisinin başarısız olmasına aldırmayarak sonraki yıllarda da kimi zaman “çılgın” bir üslup ve çıkışlarla sivrilmeye, varlığını sürdürmeye çalışmıştır. Bağımsız milletvekili adaylıklarının yanı sıra verdiği dilekçelerle İstanbul Valiliği gibi görevlere talip olan Güden, bu vesilelerle basına konu olduğu her seferde ülke kalkınmasına dair projelerini anlatmaya çalışmıştır.

Tüm bu çabasına rağmen onlarca yeni partinin doğduğu ve kısa sürede tarihe karıştığı bu dönemde, Halil Güden de tutunamamıştır. Yine de Güden Partisi ve Halil Güden, çok partili hayata geçişin ne kadar renkli ve çeşitli partiler ortaya çıkarabileceğinin göstergesidir.

Finansal Destek ve Teşekkür/ Grant Support and Acknowledgement	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The author declared that this study has received no financial support.
Çıkar Çatışması/Conflict of Interest	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir. / The author has no conflict of interest to declare.

KAYNAKÇA

Telif Eserler

Ahmad, Feroz. *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*. Türkçesi: Ahmet Fethi. İstanbul: Hil Yayın, 2007.

Ahmad, Feroz ve Bedia Turgay. *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1976.

Avşar, B. Zakir - Elif Emre Kaya. “Çok Partili Hayata Geçiş Sonrasında İlk Muhalefet Partisi: Milli Kalkınma Partisi”, *C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 13/2 (2012): 113-132.

Boratav, Korkut. *Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1990.

Çavdar, Tevfik. *Türkiye’nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*. Ankara: İmge Kitabevi, 2004.

Demirci, Sibel. “Soğuk Savaş Dönemi Türk Siyasi Hayatında Özgün Bir Siyasal Parti Örneği: Ergenekon Köylü İşçi Partisi (EKİP)”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*. 38 (2019): 413-435.

Eroğul, Cem. *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1990.

Güden, Halil. *Yükselmek İçin İş Hareketleri*. İstanbul: Kenan Basımevi, 1939.

Hanioğlu, M. Şükrü. “Cemiyet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt 7, 1993, 329-331.

Keyder, Çağlar, *Türkiye’de Devlet ve Sınıflar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.

_____. "İstanbul'un İmarı ve Asma Köprüsü Hakkında İnşaat Mühendisleri Odası Başkanlığına Sunulan Güden Projesi-Denizde Baraj", *Türk Birliği*. 17/2, (1967): 15-18.

Koçak, Cemil. *Geçmişiniz İtinayla Temizlenir*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

_____. *İkinci Parti Türkiye'de İki Partili Siyasi Sistemin Kuruluş Yılları (1945-1950)* Cilt I. İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.

Mengü, Tarık. *Kansız İhtilal*, Derleyen: Tarık Mengü. İstanbul: Ercan Matbaası, 1960.

_____. *Türkeş'in İhtilaldeki Rolü Ne İdi*. Der: Tarık Mengü. İstanbul: Sinan Matbaası, 1962.

_____. *Yassıada Mahkûmları Nasıl İdam Edildiler*. Der: Tarık Mengü. İstanbul: Çelikkilt Matbaası, 1962.

Timur, Taner. *Türk Devrimi ve Sonrası*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 1993.

_____. *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1991.

Tuncer, Hüner. *İsmet İnönü'nün Dış Politikası (1938-1950) İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2012.

Turhan, İlhan (Haz.). *İsmet İnönü: Konuşma, Demeç, Makale, Mesaj ve Söyleşiler 1944-1950*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2003.

Unat, Kadri. *Durmayalım Düşeriz! İktidardan Muhalefete CHP'nin Seçim Propagandaları*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2016.

Weisband, Edmund. *İkinci Dünya Savaşı'nda İnönü'nün Dış Politikası III*. Çev. M. Ali Kayabal. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları, 2000.

Yeşil, Ahmet. *Türkiye'de Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.

Sürelî Yayınlar

Güden Gazetesi

Milliyet

Son Telgraf

Ulus

Yeni Sabah

Beyannameler

Güden, Halil. *Seçim Beyannamesi*, 8 Ekim 1957, İstanbul.

İnternet Kaynakları

https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/siyasi_partiler.html. Erişim 25 Aralık 2019.

https://www.ntv.com.tr/turkiye/turkiye-siyasi-tarihinden-enteresan-partiler_zFuW1D6FEiqkdIXVCKxMQ. Erişim 26 Ocak 2020.

<http://www.turknostalji.com/bir-dolandiricilar-krali-fil-hamdi.html>, Erişim 26 Ocak 2020

https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/siyasi_partiler.html, Erişim 25 Aralık 2019.